

УДК 297

Н. І. Годованець,
кандидат філософських наук, доцент
(Ужгородський національний університет)
natasha-godovanets@rambler.ru

РЕЛІГІЙНО-ПРАВОВА СУТНІСТЬ ЗМІСТУ СУР ТА АЙАТІВ КОРАНУ

У статті розглянуто айати, пов'язані з джихадом, дано визначення джихаду та описано його різновиди. Визначено, що метою джихаду є утвердження істини й усунення будь-якої несправедливості. Причому джихад не ведеться з метою помсти, вбивства, обкрадання інших людей. Також розглянуто питання ставлення мусульман до прихильників інших релігій. Мова також йде і про те, що іслам заборонив безкарно вбивати немусульман у всіх випадках, окрім війни, на якій дозволялося вбивати тих, хто воював з мусульманами.

Ключові слова: джихад, іслам, боротьба, пророк, релігія.

Актуальність теми дослідження. Іслам – одна з найбільших світових релігій, кількість сповідуючих яку на сьогодні перевищує мільярд. Для України характерною є наявність великої мусульманської громади, що динамічно розвивається. З початку 90-х рр. ХХ ст. кількість мусульман у країні постійно зростає за рахунок повернення до ісламу представників народів, які його традиційно сповідували, у зв'язку з тенденцією навернення до ісламу нових мусульман із числа етнічних українців і росіянів, а також внаслідок демографічних та міграційних процесів повернення на історичну батьківщину кримських татар.

Метою даної статті є визначення релігійно-правової сутності змісту сур та аятів Корану, а завданням є аналіз айатів щодо джихаду і ставлення до немусульман.

Виклад основного матеріалу. Правові приписи Корану знаходяться у певній кількості айатів, так звані "правові" айати. Так, А. В.Халаф [1] виокремлює айати, які стосуються сімейного права (7), цивільного права (70), кримінального права (30), судових процедур (30), економіки й фінансів (20), джерел закону загалом (50). І. Дої [2] поділяє юридичні приписи Корану на такі групи без зазначення їх кількості: сімейне право, юридичні правочини, злочини.

Також розрізняють айати, що встановлюють особистий статус (їх 70); айати, що стосуються "цивільного права" (також 70); айати кримінально-правового характеру (у кількості 30); айати, що регламентують судову процедуру (13); так звані "конституційні" айати (10); айати, щодо правових питань економіки та фінансів (10), а також айати, що стосуються "міжнародного права" (25) [3].

Згідно з Аль-Суйуті [4], у Корані наявні 500 айатів, що відображають правові питання, хоча інші вчені припускають, що їх число більше або менше цієї цифри. Ці айати мають назву аль-ахкам і утворюють кодекс поведінки мусульманина від народження до смерті. Як зазначає І. Дої, вони "є пробним каменем, що дозволяє відрізнити у будь-якій сфері життя істинне від неістинного, добре від поганого, халяль (дозволене) від харам (забороненого). Ось чому Священний Коран також називають аль-фуркан (відмінності)" [2].

Розглянемо коранічне розуміння джихаду й ставлення мусульман до прихильників інших релігій.

В енциклопедичному словнику "Іслам" дається таке визначення джихаду – буквально означає "зусилля", "боротьбу на шляху Аллаха". Початково під джихадом розуміли також боротьбу на захист і за розповсюдження ісламу [5: 66]. Щодо цієї боротьби, то у Корані містяться неоднозначні вказівки, що відображали конкретні умови діяльності Мухаммада у мекканський та мединський періоди його життя: "Вам наказано боротися з ворогами ісламу, а це вам не нависно. Але й можливо й таке, що вам не нависно те, що для вас благо; що вам бажано те, що для вас – зло. Аллах знає (про це), а ви не знаєте" [6: 2: 216]; "Боріться з ними, поки не зникне невіра і не утвердиться віра в Аллаха" [6: 2: 193]; "... об'єднавшись, боріться всі з багатобожниками, подібно до того, як вони борються з вами всі (разом)" [6: 9: 36]. Звідси випливають такі настанови: по-перше, не входити з "багатобожниками" у конфронтацію і схилити їх до істинної віри "мудрістю і добрими настановами"; по-друге, вести з ворогами ісламу оборонну війну; по-третє, нападати на невірних, але так, щоб військові дії не припадали на священні місяці; по-четверте, нападати на них у будь-який час і всюди. У розроблених пізніше факіхами правових концепціях відбувається розмежування між різними видами джихаду: "джихадом серця" (боротьба з власними вадами), "джихадом язика" ("дотримання того, що схвалюється і заборона того, що засуджується"), "джихадом руки" ("прийняття дисциплінарних мір щодо злочинців і порушників моральних норм"), "джихадом меча" ("збройна боротьба з невірними, тому, хто загине у якій, буде вічне блаженство у раю"); з посиланням на слова, що приписуються пророку Мухаммаду: "Ми повернулися з малого джихаду, щоб приступити до джихаду великого" [5: 67]. Саме духовне удосконалення проголошується "великим джихадом", а війна з невірними – "малим джихадом".

Отже, джихадом є боротьба зі своїми духовними, чи з соціальними вадами, з власними пристрастями, усунення соціальної несправедливості, постійна старанність в справі поширення ісламу і, нарешті, ведення війни з агресорами в ім'я Аллаха.

Обов'язок по веденню джихаду може покладатися як на певну частину мусульман (*фард аль-кіфая*), якщо вони здатні захистити честь і гідність всіх інших мусульман, так і на кожного мусульманина окремо (*фард аль-айн*), якщо в цьому є необхідність.

Метою джихаду є утвердження істини й усунення будь-якої несправедливості. Причому джихад не ведеться з метою помсти, вбивства, обкрадання інших людей або захоплення й поневолення інших народів. Його проведення необхідне, щоб усунути в суспільстві вади й відновити справедливість. Не ведеться також джихад для насильницького навернення до ісламу. Під час війни, перед початком битви, мусульмани зобов'язані були зробити все від них залежне, щоб не допустити кровопролиття. Для цього було необхідно: по-перше, запропонувати противникові прийняти іслам; по-друге, якщо ця пропозиція нехтується, то пропонується виплата *джизью* (викуп за збереження життя при завоюванні). Битву починали в разі відмови супротивника приймати ці умови.

Вести війну можна лише за наявності у мусульман військової і політичної організації (держави) і за відсутністю будь-яких домовленостей із супротивною стороною. При веденні бойових дій забороняється вбивати мирне населення. Іслам закликає гуманно відноситися до військовополонених. Якщо противник запропонує мир, то потрібно схилитися до миру.

Як вже зазначалось, поняття "джихад" стосується не лише ведення війни, але і в широкому сенсі означає постійну дію й старанність в ім'я торжества ідеалів ісламської релігії. Про це зокрема говориться в *айаті* Корану: "Віруючі – це лише ті, які увірували в Аллаха і Його Посланця, а потім не відчували сумнівів і поклали своє майно і своє життя на дорогу Аллаха. Вони ж і є щирі (віруючі)" [6: 49: 15]. Тому, згідно ісламської доктрини, крім вищезазначених, можна виокремити ще такі види джихаду, як: "джихад пізнанням", оскільки вивчення різних наук, ерудиція, ученість веде до вдосконалення людської особи і протиставляється нецтву. Тому цей процес також розцінюється як джихад: "Закликай на шлях Господа з мудрістю і добрим напученням і веди суперечку з ними (багатобожниками) тим, що краще!" [6: 16: 125]; "джихад матеріальними засобами", який є необхідним у зв'язку з тим, що багато проблем у земному бутті можна вирішити за допомогою грошей, майна, нерухомоті. Справжні мусульмани не повинні жаліти своїх засобів, які дані їм Аллахом для розвитку мусульманського суспільства. Про цей вид джихаду говориться в багатьох *сурах* Корану, наприклад: "Воістину, ті, які увірували, переселилися (з Мекки до Медини) і боролися своїм майном і душами на шляху Аллаха, а також ті, які дали (мухаджирам) притулок і допомогли їм, – вони і є помічники один одному" [6: 8: 72]; "джихад на полі бою", або "джихад меча", який передбачає ведення бойових дій для охорони життя і майна людей, захисту держави від агресії, є обов'язковим (*фард*) в ісламі, про що зазначалось вище. Мусульмани, що беруть участь у війнах називаються *муджтахідами*. Загиблі у війнах мусульмани зветься *шахідами*. Вони займають одне з найвищих місць у Аллаха і будуть введені в рай. А живі учасники воєн це – *газії*.

У багатьох *айатах* Корану, наприклад, 5:18, 5:54 і 8:72, слово "джихад" і його похідні застосовуються в значенні напруги або зусилля як такого, незалежно від того, йдеться про війну чи мир. Навіть говорячи про джихад проти невірних, *айат* 25:52 закликає Пророка і мусульман використовувати в ньому Коран. Зрозуміло, що мова тут іде про використання Корану як засобу переконання, а не про застосування сили зброї. Добре відомий вислів Пророка в сунні про те, що застосування сили в бою є "малим джихадом", а зусилля для мирного індивідуального виконання вимог ісламу – "великим" або "вищим джихадом". У сунні Пророк називав найкращою формою джихаду правдиві слова в обличчя жорстокому правителю.

Відповідно до авторитетних коментарів та інтепретацій Корану, першими *айатами*, в яких згадувалися джихад проти невірних, були 2:190, 2:191, 2:193 та 22:39: "І бийтеся на шляху Аллаха з тими, хто б'ється з вами, але не будьте тими, хто нападає. Воістину, Аллах не любить тих, хто нападає" [7: 8: 190]; "І вбивайте їх, де зустрінете, і виганяйте їх звідти, звідки вони вигнали вас: адже гоніння гірше, ніж убивство. І не бийтеся з ними біля Священної Мечеті, якщо вони не стануть битися там з вами; якщо ж вони б'ються там з вами, то вбивайте їх: така відплата невірним" [7: 2: 191]; "І бийтеся з ними, поки не буде більше гонінь, а релігія буде належати Аллаху. А якщо вони утримаються, тоді не повинно бути ворожнечі, крім як до гнобителів" [8: 2: 193]; "Дозвіл (битися) дається тим, на кого йдуть війною, бо вони скривджені. І, воістину Аллах здатен допомогти їм" [8: 6: 39].

Битва не вичерпується лише самообороною, вона поширюється і на захист пригноблених; "Чому вам не битися на шляху Аллаха і заради слабких чоловіків, жінок і дітей, які говорять: "Господь наш, візьми нас з цього міста, де люди пригнічують нас, і даруй нам від Себе друга, даруй нам від Себе помічника!" [8: 4: 75].

Коран закликає підтримувати добросусідські відносини з усіма, хто дотримується укладених мирних договорів, і не йде війною на мусульман: "...Поки вони вірні вам, будьте і ви вірні. Воістину, Аллах любить тих, хто виконує свій обов'язок" [8: 9: 7]; "Аллах не забороняє вам бути добрим і справедливим з

тими, які не билися з вами із-за релігії і не виганяє вас з ваших осель, щоб висловити їм доброту і чинити з ними по справедливості. Воістину, Аллах любить тих, то творить справедливість" [8: 60: 8].

Упродовж усієї історії ісламу були випадки, коли в слово "джихад" вкладали помилкове значення, що призводило до неправильних дій на практиці. Це сприяло створенню спотвореного уявлення про іслам. Однією із головних причин помилкового розуміння джихаду є невірне тлумачення *айатів* Корану. Наочним прикладом цього є слова з *айату* 4 сури 47: "Коли ви зустрічаєтеся з невірними, то рубайте голови", які часто висмикуються з контексту і наводяться для виправдання агресивних дій або як доказ проти ісламу. Вважаємо за доцільне навести *айат* повністю: "Коли ви зустрічаєтеся з невірними на полі бою, то рубайте голови. Коли ж ви послабите їх, то одягайте пута. А потім або милуйте, чи ж беріть викуп доти, поки війна не складе свій тягар" [6: 47: 4]. Отже, мова йде про поле бою. Інший *айат*: "Коли ж завершаться заборонені місяці, то вбивайте многобожників, де б ви їх не виявили, беріть їх у полон, обкладайте їх і влаштовуйте для них будь-яку засідку. Якщо ж вони розкаються і почнуть здійснювати намаз і виплачувати закят, то відпустіть їх, бо Аллах – Прощаючий, Милосердний" [6: 9: 5].

Заборонені місяці, про які говориться в одному з *айатів*, є місяці, в які заборонені битви. Таким чином, тільки під час битви дозволено "рубати голови", а усю решту часу навіть до ворогів належить відноситися справедливо і милосердно і дотримуватися домовленості з ними.

Щодо ставлення мусульман до прихильників інших релігій варто зазначити, що відповідно до ісламського віровчення тих, хто не сповідував іслам, було розподілено на дві категорії – язичників (*мюшрик*) і людей письма (*ахль аль-кітаб*) [9: 54]. До останніх належали християни та іудеї, і вони мали рівні з мусульманами права. Іслам заборонив безкарно вбивати *кяфірів* (немусульман) у всіх випадках, окрім війни, на якій дозволялося вбивати тих, хто воював з мусульманами, при цьому не завдаючи шкоди мирному населенню.

Саме на останньому й хотілося б зосередити особливу увагу. Досить часто іслам ототожнюється з тероризмом. Насправді ж ця релігія вчить толерантно ставитися один до одного й визнавати, що між людьми існують відмінності, що вони є прихильниками різних ідей і вірувань, різних цінностей і звичаїв. Іслам не означає згоди з тими, чий погляд відрізняється від мусульман, проте визнає їх права на те, щоб не погоджуватися з мусульманами. Толерантність може виявлятися на різних рівнях: індивідуальному, груповому, державному. Саме завдяки толерантності можливим стає дотримання прав людини, існування в суспільстві різних культур. У цьому зв'язку Коран нагадує: "Для кожної громади Ми встановили обряди, які вони відправляють і хай вони не сперечаються між собою з цього приводу. Закликай до свого Господа. Воістину, ти на правильному шляху. А якщо вони стануть з тобою сперечатися, то скажи: "Аллах краще знає все те, що ви робите! Аллах розсудить між вами у День воскресіння в тому, про що ви сперечалися між собою" [6: 22: 67-69].

У мединський період Коран постійно наставляє мусульман підтримувати одне одного й застерігає їх від налагодження дружніх або союзницьких відносин з немусульманами. Так, в *айатах* 3:28, 4:144, 8:72-73, 9:23 і 71, 60:1 мусульманам забороняється брати невірних у *авлія* (друзі, помічники, прибічники). Вони мусять шукати дружби й підтримки лише серед одновірців. Так, *айат* 5:51 подібним чином наставляє мусульман не брати євреїв і християн у *авлія*, тому, що вони є *авлія* по відношенню один до одного і кожний мусульманин, який вступить в дружні стосунки з ними, стає немов би одним із них [10].

Айати 4:90, 8:39 і 61 Корану, як відомо, були відкриті Пророку в Медині. Перший наведений *айат* може розглядатися у контексті повчань мусульманам, щоб вони уникали блюзнівців, протистояли їм і вбивали їх, коли їх виявлять: "А якщо вони (блюзнівці) відійдуть від вас, не борючись із вами, – говорить *айат* 4:90, – і запропонують вам мир, то Аллах не дає вам ніякого шляху проти них". *Айат* 8:39 говорить: "І бийтеся з ними (невірними), поки не буде спокуси і віра вся буде належати Аллаху. А якщо вони утримаються... адже Аллах бачить те, що вони роблять!". За *айатом* 8:60, в якому говориться, щоб мусульмани готувалися до війни з метою відбиття невірних, йде *айат* 8:61, що говорить: "А якщо вони (невірні) схилиються до миру, то схилися й ти до нього і покладайся на Аллаха, бо Він той, хто чує і знає" [11].

Як встановлено, вся *сура* 9 Корану "Покаяння" була відкрита приблизно до 631 року н. е. і вважається одним з останніх одкровень Корану. *Айати* 5, 12, 13, 29, 36, 73 і 123 цієї сури, в яких найкатегоричніше вимагається застосовувати силу проти немусульман, відповідно до узвичаєної точки зору, скасовують усі попередні за часом *айати*, що містять заборону або обмеження на застосування сили. Зокрема, *айат* 5 цієї сури, як вважається, скасовує в якості джерела шаріату більш ста попередніх *айатів* Корану, в яких давалися настанови використовувати мирні засоби для переконання невірних прийняти іслам. *Айат* з'явився в контексті настанов Пророкові заявити, що після закінчення чотиримісячного періоду милосердя, або встановленого терміну договору про мир, який не був порушений іншою стороною, він відмовляється не нападати на невірних. Потім йде *айат* 9:5: "А коли скінчаться місяці заборонні, то бийте поганих, де їх знайдете, захоплюйте їх, осуджуйте, улаштовуйте засідку проти них у будь-якому таємному місці! Якщо ж вони навернулися, і виконували молитву, і давали очищення (закят – милостиня і релігійний податок з мусульман), то звільніть їм дорогу: адже Аллах є тим, хто пробає, Милосердний!" [11].

Мусульманська класична доктрина міжнародного права розрізняє три види міжнародних договорів: *аман* (надання захисту, *асилії* визначеній особі чи групі або категорії осіб); *хунда* та *мувандаах* (останні два види – тимчасового характеру).

Прикладом *аману* є таке положення Корану: "А якщо хтось із багатобожників шукатиме сховища, то надай йому сховище, щоб він міг почути Слово Аллаха. Потім відправ його у безпечне місце" [6: 9: 6].

Розрізняли декілька видів *аману*. Найширший *аман* міг надавати імам. Іншим видом *аману* є *мустамін* – надання захисту особі та майну того, хто перебуває на території мусульманської держави. Ця особа не вилучалась із кримінальної юрисдикції держави перебування. На відміну від більш загального *аману мустамін* – це індивідуальний правовий акт. Зазвичай договори *аману* укладалися строком на один рік. Іноземним послам *аман* надавався автоматично завдяки факту їхнього перебування з дипломатичною місією.

В ісламському міжнародному праві не лише існував принцип дотримання міжнародних зобов'язань, а й були врегульовані різні аспекти його застосування: Спершу варто надіслати ворогу повідомлення про розірвання угоди з викладенням причини цього. Принцип *rebus sic stantibus* може бути застосований; в іншому випадку імам повинен проголосити вірність договору з метою дотримання принципу *pacis sunt servanda*. Про існування цього принципу свідчить Коран: "О ті, хто увірував! Будьте вірними в договорах" [6: 5: 1]. Необхідність дотримання договірних зобов'язань пояснювалася вимогою самого Аллаха й проголошувалася одним з імперативів ісламу, за порушення якого передбачалося божественне (тобто найтяжче з релігійної точки зору) покарання: "Вірно виконуйте договір з Аллахом, коли його уклали, і не порушуйте клятв після їх закріплення" [6: 16: 91].

Більше того, під час війни мусульманам забороняється надавати допомогу навіть іншим мусульманам у їх боротьбі проти невірних, якщо вони пов'язані з цими невірними договором. Коран встановлює виняток із припису надавати військову допомогу мусульманам проти невірних: "А якщо вони попросять у вас допомоги в релігії, то на вас лежить допомога, якщо тільки не проти того народу, між яким і вами є договір. І Аллах бачить те, що ви робите!" [6: 8: 72].

Іншою основою мусульманського міжнародного права був принцип взаємності. Він у Корані проголошується неодноразово (частіше, ніж принцип *pacis sunt servanda*): "Хто ж чинить проти вас, то і ви вчиняйте проти нього, подібно до того, як він вчинив проти вас" [6: 2: 194]. Цей принцип виявляється й у сфері дуалізму відносин війни та миру. У мусульманській релігії цей дуалізм вирішується на основі припису: "Не ображайте, і не будете ображені" [6: 2: 279].

Отже, згідно з Кораном, джихад зачіпає багато аспектів життя людини на різних рівнях. Він може здійснюватися шляхом поширення істинних знань про іслам, або участю в справі ісламського заклику своїм майном. В окремих випадках мусульмани мають право вести озброєний джихад. Так, якщо мусульман позбавляють права сповідувати свою віру, права жити на своїй землі або піддають пригнобленню якимсь іншим способом, вони повинні захищати себе, свої сім'ї, свою країну. Проте і в цих випадках боротьба має вестися за правилами, що встановлені ісламом.

Таким чином, виконаний науковий розгляд Корану як головного священного джерела мусульманського права дозволяє зробити такі **висновки**:

– по-перше, у процесі становлення ісламу як релігії та усвідомлення Пророком та його послідовниками її самостійності з'явилися нові правила обрядовості й відправлення культу, релігійно-правові приписи, які визначили спосіб життя й поведінки мусульман, що також знайшло відображення у Корані;

– по-друге, розгляд *сур* мекканського і мединського періодів дозволяє твердити про те, що під час мекканського періоду Коран містив, переважно, релігійні й моральні приписи й до початку мединського періоду в ньому не було політичних чи юридичних норм. У *сурах* мединського періоду містяться численні культові, юридичні та етичні приписи. Адже у цей час Мухаммад стає повновладним правителем мусульманської громади (*умми*) і релігійно-правові приписи, наприклад, такі як *завадж*, *ідда*, *махр*, *зіна*, *талак* та ін., а також деякі правила відправи релігійного культу, наприклад, *салят*, *ас-саум*, *закят*, *манасік* та ін. стають неодмінною складовою суспільного життя громади. Це пов'язано з тим, що в Медині Коран вже мав відповідати конкретним соціальним чи політичним потребам сформованої мусульманської *умми*;

– по-третє, виступаючи головним джерелом мусульманського права, Коран як священна книга містить багато *айатів*, які мають значення правових норм загального характеру, і розташовані, переважно у другій, четвертій і п'ятій *сурах*. Так, *айати* другої сури містять приписи щодо обов'язків (*мукаллафа*) перед Богом, про здійснення намаза, поста, паломництва, джихада, тахарата, а частина *айатів* встановлює правила укладання шлюбу та його розриву. Крім цього, ця *сура* (*айати* 176, 177, 241) встановлює обов'язковість складання заповіту, умови надання у борг, заборону на проценти з позики, дії, що пов'язані з погашенням боргу. Багато *айатів* четвертої сури містять приписи щодо норм подружнього і сімейного життя, а 33, 34, 94, 95 *айати* стосуються питань злочину і покарання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Абд аль-Ваххаб Халаф. Масадір ат-ташрі аль-ісламі насс фіха / Абд аль-Ваххаб Халаф. – Каїр, 1955. – 290 с.
2. Дои А. Н. Р. Исламский шариат [Електронний ресурс] / А. Н. Р. Дои. – Режим доступу : [//aboutislam.ws/doctrine/3a.htm/](http://aboutislam.ws/doctrine/3a.htm/).
3. Мусульманское право [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [// bestboy.narod.ru/30.html/](http://bestboy.narod.ru/30.html/).
4. Аль-Суйуті. Іткан фі улум аль-Куран / Аль-Суйуті. – Каттар, 1968. – 146 с.
5. Ислам : [энциклопедический словарь]. – М. :Наука, 1991. – 312 с.
6. Коран / [пер. и коммент. И. Ю. Крачковского]. – М. : Наука, 1963. – 663 с.
7. Священный Коран : двуязычное издание / [подгот. Мулана Мухаммад Али (авт. пер. с араб. языка на англ., вступит. статьи и коммент.) ; пер на рус. яз. подготовил д-р Садецкий]. – Лахор, 1997. – 1312 с.
8. Резван Е. А. Коран и коранистика : проблемы хронологии, истории и структуры текста Корана / Е. А. Резван // Ислам. Историкографические очерки / [под ред. С. М. Прозорова]. – Москва, 1991. – С. 7–85.
9. Климович Л. И. Книга о Коране, его происхождении и мифологии / Л. И. Климович. – М. : Политиздат, 1986. – 228 с.
10. Mansfield Peter. The Arabs. Harmondsworth / Peter Mansfield. – Penguin Books, 1990. – P. 34–46.
11. Коран / [пер. с араб. М.-Н. О. Османова]. – М. : Ладомир, 1999. – 926 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

12. Abd al-Wahkhab Khalaf. Masadir at-tashri al-islami nass fikha [Masadir at-tashri al-islami nass fikha] / Abd al-Wahkhab Khalaf. – Kair, 1955. – 290 s.
13. Doi A. N. R. Islamskii shariat [Islamic Sharia] [Elektronnyy resurs] / A. N. R. Doi. – Rezhym dostupu : aboutislam.ws/doctrine/3a.htm/.
14. Musulmanskoe pravo [Muslim Law] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : [// bestboy.narod.ru/30.html/](http://bestboy.narod.ru/30.html/).
15. Al Suyuti. Itkan fi Ulum al-Kuran [Itkan fi Ulum al-Quran] / Al Suyuti. – Kattar, 1968. – 146 s.
16. Islam [Islam] : [entsiklopedicheskii slovar']. – М. : Nauka, 1991. – 312 s.
17. Koran [Quran] / [perevod i komentarii I. Yu. Krachkovskogo]. –М. : Nauka, 1963. – 663 s.
18. Sviashchennyi Koran : dvuiazychnoe izdanie [The Holy Quran : Bilingual Edition] / [podgot. Mulana Muhammad Ali ; avt. per. s arab. yazyka na angl., vstupit. stat'i i komment.) ; per. na russ. yaz. podgotovil d-r Sadetskiy]. – Lakhor, 1997. – 1312 s.
19. Rezvan E. A. Koran i koranistika : problemy khronologii, istorii i struktury teksta Korana [Quran : Problems of Chronology, History and Structure of the Quran Text] / E. A. Rezvan // Islam. Historiograficheskie ocherki [Islam. Historiographic Essays] / [pod red. S. M. Prozorova]. – Moskva, 1991. – S. 7–85.
20. Klimovich L. I. Kniga o Korane, ego proiskhozhdenii i mifologii [Book about the Quran, its Origins and Mythology] / L. I. Klimovich. – М. : Politizdat, 1986. – 228 s.
21. Mansfield Peter. The Arabs. Harmondsworth / Peter Mansfield. – Penguin Books, 1990. – P. 34–46.
22. Koran [Quran] / [perevod s arabskogo M.-N. O. Osmanova]. –М. : Ladomir, 1999. – 926 s.

Матеріал надійшов до редакції 28.04. 2014 р.

Годованец Н. И. Религиозно-правовая сущность содержания сур и аятов Корана.

В статье рассматриваются аяты, связанные с джихадом, дано определение джихада и описываются его разновидности. Определено, что целью джихада является утверждение истины и устранение любой несправедливости. Причем джихад не ведется с целью мести, убийства, обкрадывания других людей. Также рассматривается вопрос отношения мусульман к сторонникам других религий. Речь также идет и о том, что ислам запретил безнаказанно убивать немусульман во всех случаях, кроме войны, на которой разрешалось убивать тех, кто воевал с мусульманами.

Ключевые слова: джихад, ислам, борьба, пророк, религия.

Godovanets N. I. The Religious and Legal Essence of the Content of Sura and Ayats of Koran.

The article considers ayats, connected with jihad, gives the definition of jihad and describes its varieties. It is defined that the purpose of jihad is the statement of truth and elimination of any injustice. And jihad isn't conducted for the purpose of revenge, murder, burglarizing of other people. Also the question of the relation of Muslims to supporters of other religions is considered. The matter also concerns that Islam forbids killing with impunity not Muslims in all cases, except the war on which it was allowed to kill those who were at war with Muslims.

Keywords: jihad, Islam, fight, prophet, religion.